

Стоволос Н.Б.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту в галузях АПК Сумського національного аграрного університету

АГРОЕКОЛОГІЧНА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК УМОВА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Суттєвою проблемою поліпшення землекористування в галузі є ситуація, яка склалася після реформування колективних селянських господарств, зокрема, у сфері землекористування, захисту природного середовища і відновлення родючості ґрунтів. В першу чергу, необхідно захистити екологічно вразливі території. Підвищення ефективності екологічно збалансованого землекористування є одним з пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку і охорони природного середовища.

Екологічно безпечне аграрне господарство повинно бути зорієнтовано на розв'язання комплексу питань, пов'язаних з комплексним розвитком сільських підприємств і територій: економічних, екологічних і соціальних. У зв'язку з цим постає завдання стосовно вибору ефективного напрямку стратегічного розвитку й альтернативних варіантів організації виробництва.

Стратегія розвитку органічного виробництва АПК спрямована на забезпечення екологічної безпеки галузі, підвищення конкурентоспроможності галузі на внутрішньому і зовнішньому ринках, покращення агроекологічного іміджу держави.

Виробництво органічної продукції пов'язане з високим рівнем ризиків. Серед основних з них слід відзначити наступні: функціонування землі як основного засобу виробництва; залежність від природнокліматичних умов і сезонності виробництва, участь живих організмів у процесі виробництва (можливість захворювання рослин і тварин), а також ринкові, які впливають на результати господарської діяльності. Необхідно звернути увагу, що вони мають неоднаковий вплив на різні види продукції і є можливою компенсацією негативного впливу одного з них на певний вид продукції відсутністю впливу за іншим видом продукції. У зв'язку з цим потребують розробки і впровадження заходи щодо мінімізації різноманітних ризиків.

Таким чином, з метою підвищення ефективності господарської діяльності, підприємство має обрати спеціалізацію, застосувати існуючі способи й обсяги виробництва або використовувати диверсифікацію. Слід зазначити, що поглиблення спеціалізації є одним з факторів збільшення обсягів виробництва і зростання продуктивності праці. Однак, в нестабільній ринковій ситуації спеціалізовані виробництва є ризикованими. Отже, на нашу думку, заслуговує на увагу диверсифікований підхід до розвитку сільськогосподарських підприємств, які в результаті перетворюються з вузькогалузевих у багатогалузеві.

Основною метою диверсифікації є створення ефективного конкурентоспроможного виробництва сільськогосподарської продукції, зниження ризиків виробничо-збутової діяльності, пристосування до сучасних умов розвитку.

Вибір видів диверсифікації спрямований на посилення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, підвищення мотивації щодо виробництва органічної продукції в асортименті і обсягах, які дозволяють досягти балансу між виробництвом і попитом, який сформувався на ринках збуту.

Науковці виділяють наступні види диверсифікації виробничої діяльності агропромислових підприємств: традиційна сільськогосподарська диверсифікація, виробництво несільськогосподарської продукції та надання послуг, виробництво нетрадиційної сільськогосподарської продукції, агроекологічна диверсифікація [3]. Серед форм диверсифікації відзначається горизонтальна, вертикальна, конгломератна [1].

Розглядаючи форми і види диверсифікації, доцільно зупинитись на вертикальній, а точніше агроекологічній диверсифікації, яка передбачає екологічно чисте виробництво продукції рослинництва і тваринництва з розвитком видів діяльності і виробництвом продукції, яку раніше отримували від постачальників і яка в технологічному ланцюзі пов'язана між собою.

Враховуючи особливості виробництва органічної продукції, саме вертикальна диверсифікація здатна забезпечити інтеграцію процесів і операцій в ланцюзі «постачання» - «виробництво» - «зберігання і переробка» - «роздрібна торгівля».

Необхідно зазначити, що доцільність поєднання різних галузей виробництва обумовлена організаційно-технологічним зв'язками між ними в секторі органічного виробництва. Так, серед основних з них спеціалісти [2] відзначають наступні: необхідність дотримання сівозмін, потреба в раціональному використанні побічної продукції та біологічного потенціалу рослинницьких галузей, потребою останніх в органічних добривах, тваринницьких галузей – у кормовій базі, свинарських господарств-репродукторів – у молочних продуктах.

Слід звернути увагу, що говорячи про диверсифікаційні процеси, з метою досягнення конкурентоспроможності підприємств сектору органічного агровиробництва, доцільним є досягнення балансу між попитом і пропозицією. Тобто підприємство повинно мати у своєму арсеналі такий набір продукції, що буде мати попит серед споживачів, а саме – збалансований асортимент.

Таким чином, з метою забезпечення розвитку органічного агровиробництва, пропонується маркетинговий підхід до реалізації стратегії, спрямований на створення збалансованого асортименту органічної продукції. Він дозволить підприємству:

- ❖ сформувати таку асортиментну базу, що буде реалізована з мінімальним ризиком;
- ❖ скласти перелік товарів, які варто мати на складі при сформованій структурі споживачів;
- ❖ мобільно змінювати асортиментну структуру при змінах зовнішнього середовища;
- ❖ підвищити ефективність збутових операцій в цілому.

Основою даного підходу є модель збалансованого управління виробництвом і збутом, яка дозволить агропідприємствам прийняти рішення стосовно економічної доцільності виробництва і збуту певних видів органічної продукції, про можливу диверсифікацію, переорієнтацію виробництва на інші види продукції.

Слід звернути увагу, що модель ґрунтується на наступних допущеннях:

- ❖ На ринку діють постачальник – аграрне підприємство й споживачі – переробні підприємства, роздрібні торговельні підприємства, а також малі підприємства, які спеціалізуються на збуті органічної продукції.
- ❖ Комерційні запити від споживачів розглядаються й задовольняються незалежно від часу їхнього надходження.
- ❖ Порядок угод між постачальником і покупцями визначається ваговою функцією роздрібних підприємств за допомогою експертних оцінок, за підсумками попереднього досвіду господарської діяльності.
- ❖ Органічна продукція характеризується певними ознаками.
- ❖ Продукція залежно від виду має різні споживчі властивості.
- ❖ Споживачі віддають перевагу продукції, споживчі властивості якої найбільше відповідають їхнім вимогам.

Даний підхід доцільно використовувати не тільки на рівні управління окремим підприємством, але й при управлінні великими агрокомплексами. При зміні асортименту, появі нових асортиментних позицій у виробничій програмі досліджуваних підприємств, рекомендується включати певні види сільськогосподарської продукції у розрахунок за наведеною методикою й визначати наскільки вони належать множині продукції збалансованого асортименту. Відповідно до цього визначається доцільність і обсяг виробництва цієї продукції.

Отже, існує можливість мінімізації ризиків за рахунок диверсифікованого підходу до розвитку сільськогосподарських підприємств, які в результаті перетворюються з вузькогалузевих у багатогалузеві з метою створення ефективного конкурентоспроможного

виробництва сільськогосподарської продукції, зниження ризиків виробничо-збутової діяльності, пристосування до сучасних умов розвитку.

Література

1. Василенка Н.І. Диверсифікація виробничої діяльності сільського населення Львівської області / Н.І. Василенка // Економіка АПК. – 2010. - № 3 – С. 84 – 90.
2. Директива ЄС № 834/2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/>
3. Дмитренко О.М. Види стратегії диверсифікації та особливості її реалізації в сільськогосподарських підприємствах // Економіка АПК. – 2010. - № 2 . – С. 121-125.